

belátóak gondjainkkal szemben, de mi is értjük meg gyermekeink gondját-baját. A felnőttek általában azt szeretnék, ha a felnőttekhez alkalmazkodnának a gyermekek, de ugyanekkor nem gondolnak arra, hogy ez fordítva is lehetséges. A gyermek is fáradt, őt is zavarja a rádió, ha valami izgalmas olvasmányba kezdett. Ha belátók akarunk lenni; akkor azt is megértjük, hogy a gyermek nem állhat merő kötelességteljesítésből.

Összefoglalva: Vegyük a gyermeket emberszámba, kezeljük olyan emberként, aki

még ma sokkal gyengébb nálunk, gyámolításunkra, segítségünkre szorul, tanácsainkat igényli, de már nem egészen gyermek! Természetesen nem is felnőtt. Ne kívánjuk tőle, hogy felnőtt módjára álljon mellettünk, hanem minden erőnkkel segítsük hozzá, hogy egyszer, amikor valóban már felnőtt lesz, okos és becsületes emberként állja meg a helyét az életben!

Rácz Sándor
ált. isk. nevelő

A NEVELÉSI TERV BEVEZETÉSÉNEK TOLNA MEGYEI TAPASZTALATAI

1. *Megértették-e nevelőink a Nevelési Terv bevezetésének célját? Mennyire ismerik? Hogyan értelmezik?*

Tolna megyében a tervszerű nevelés gondolatával, a nevelőmunka megtervezésével 1960 óta rendszeresen foglalkozunk. 1961-ben kísérletképpen bevezettük a nevelési terv készítését. Más megyékkel szemben ez igen nagy előnnyel és egyben komoly hátránnyal járt. A kétéves kísérlet döntő előnye az volt, hogy a dokumentum megjelenése után a Nevelési Terv bevezetésének célja pedagógusaink előtt már világos volt. Két év alatt bőven volt idejük megismerkedni a nevelés tervezhetőségének és tervszerűségének gondolatával. Ma már senkit sem kell meggyőzni arról, hogy a nevelőmunkát meg lehet tervezni.

A kísérlet hátrányát a 2. pontban fejtem ki.

A Nevelési terv megismerése már nem mutat ilyen pozitív összképet, a pedagógusok tervismerete nem üti meg a kellő mértéket. Ez a megállapítás az igazgatókra és a nevelőkre egyaránt vonatkozik. A kommunista embereszmény jellemző vonásait általában és nagyjából ismerik, de a korcsoportjellemezés és az elérendő szintkövetelmények anyagában tájékozatlanok. Sokan nem vették még észre, hogy a Nevelési Terv anyagának ismerete elősegítené a gyermek megismerését és ezen keresztül igen nagy mértékben megkönnyítené a nevelőmunkát. Ezért nem is láthatják világosan a tevékenységi formák szerepét sem. Szinte csak „kimásolt” tevékenységi formákat találunk az egyéni nevelési tervekben, új tevékenységi formák alig szerepelnek.

2. *Mennyiben segítette a Nevelési Terv az alkotó pedagógiai munka kibontakozását?*

Az 1961-ben bevezetett kísérlet a pedagógusok szemléletmódját helytelen irányban is befolyásolta. Abban az időben nem volt még Nevelési Terv, (a szovjet nevelési tervjavaslatot tanulmányozták) s ezért minden iskolának és nevelőnek magának kellett „megszülnie” saját nevelési tervét. Már abban az időben uralomra jutott egy ún. „rubrikás-szemlélet”, ami a nevelőmunka megtervezésének kérdését különféle rovatokkal kötötte össze. Ezt a szemléletmódot ma elég nehezen tudjuk felszámolni, s legfőképpen abban jelentkezik, hogy az egyéni nevelési terveket külön füzetben készítik el, és nem építik össze a szaktanári, illetve az osztályfőnöki tanmenetek anyagával.

Ez még nem volna különösebb baj, de az egyéni nevelési tervek tartalma: a Nevelési Terv anyagának, követelményeinek, tevékenységi formáinak az iskola és a tanulók helyzetétől többé-kevésbé függetlenül történő kimásolása.

Tetézte ezt a hibát az is, hogy igazgatóink nem tanulmányozták eléggé intenzíven a Tanévnyitó Utasítást és a Nevelési Terv IV. fejezetét. Mindkét dokumentum világosan felhívja a figyelmet a Nevelési Terv segítő jellegére és óv a mechanikus másolástól, a gépies felhasználástól. Igazgatóink mégis belenyugodtak abba, hogy a pedagógusok külön nevelési tervet készítsenek, sőt jónéhányan maguk is szorgalmazták és megkövetelték. Egy-két esetben előfordult, hogy a szaktanár külön füzetben elkészített nevelési terve nem nyerte meg az igazgató tetszését, ezért új terv leírását rendelte el.

A Művelődésügyi Minisztérium 179/1963. sz. rendelete — kissé késve ugyan —, de helyére tette a kérdést az igazgatók és a nevelők tudatában. A rendelet szelleme hangsúlyozza a türelmesség, a fokozatos bevezetés, a helyi tárgyi és személyi feltételek messzemenő figyelembe vételének gondolatát, hogy mindezekben keresztül nyugalmat teremtsen az alkotó munkához.

A rendelet megjelenése sokat változtatott a szemléletmódon, azonban a tervszerű nevelőmunkában még mindig kevés az „alkotás”, hiba van mind az igazgatók, mind pedig a nevelők tudatossága körül. A gyermek személyiségének megismerésére irányuló törekvés érezhető ugyan, de nagyon lassan hoz eredményt, mert a Nevelési Terv ismeretének, valamint nevelés-lélektani ismeretek hiánya káros irányban befolyásolja a munkát. Egyesek tudásbeli hiányok miatt gyakran nem találnak kiutat, s az egyéni nevelési tervekben elég sokszor találkozunk „önvallomásokkal”. Pl. az egyik igen lelkiismeretes pedagógusunk nagyon alaposan elemzi osztálya helyzetét. Ezután azt várnók, hogy a helyzet ismeretében megszabja a maga, valamint az osztály konkrét tennivalóit. Ehelyett azonban csak ennyit ír: „*Minden örömmel azon leszek, hogy megváltozzanak.*” Ez az idézet pontosan megmutatja a lényegét: nevelés-lélektani és nevelésmódszertani ismeretek nélkül nem lehet céltudatosan és tervszerűen nevelni.

Az alkotó pedagógiai munkát — ismét meg kell említeni —, akadályozza a Nevelési Terv ismeretének hiánya. A jó gyakorlati nevelőmunkát végző pedagógusok sem „szeretik”, ha a Nevelési Terv korcsoportjellemezését, vagy elérendő követelményeit kérdezik tőlük, mert néhány dicséretes kivételtől eltekintve, nem tudnak rá felelni.

A Nevelési Terv alkotó felhasználásának lehetőségeit igazgatóink egy része sem látja tisztán, ezért nehezen tudják megteremteni a Nevelési Terv, az iskolai munkaterv, az osztályfőnöki munkaterv és a gyakorlati nevelőmunka összhangját. Igaz ugyan, hogy kartársaink nevelés-lélektani képzettsége elég hiányos, de a képzettséget feladatokkal, feladatokon keresztül fejleszteni lehet. Mégis nagyon ritkán találunk arra példát, hogy az igazgató a Nevelési Terv, vagy a lélektan tankönyv alapján elemezze, illetve elemeztetné a tanítási órát, az úttörő vagy kisdobosfoglalkozást.

A tudatosság hiányát talán egy aprónak látszó tény mutatja meg legjobban: az iskolai munkaterv, az egyéni nevelési tervek megjegyzés rovata általában mindenütt üres. A tanítási vázlatokon sem találunk feljegyzéseket az óra eredményességét illetően. Ez azt mutatja, hogy nem elemzik az elvégzett nevelőmunkát, nem rögzítik a megvalósítás pozitív vagy negatív tapasztalatait, pedig ezeket a jövő évi terv készítése közben kitűnően fel lehetne használni.

3. A tanulók megismerése, a tanulókról készített feljegyzések

A családlátogatások száma öröndetesen nőtt a tanév folyamán, a gyermek megismerésére való törekvés egyre erőteljesebb. A végzett munka azonban eléggé vegyes képet mutat: van még olyan iskolánk, ahol a családlátogatások számának növelése a

legfontosabb feladat, de az iskolák zömében már a tanulók megismerésének tartalmi munkálatait végzik. Ezért az igazgatók munkája is kétféle tendenciát mutat: a családlátogatások számának időszakonkénti ellenőrzése az egyik oldalon, míg a másik oldalon a gyerekekről készített feljegyzések vizsgálata és elemzése dominál. Ugyanilyen kettős képet mutatnak a tanulókról készített feljegyzések is. A lélektanban és a pedagógiában jártas nevelők feljegyzései tartalmasak, valóban tükörképei egy-egy tanulóknak, és dialektikusan mutatják be egy-egy tanuló pozitív és negatív tulajdonságait. A Nevelési Terv ismeretében és a lélektanban járatlan kartársaink feljegyzései igen gyakran tartalmatlanok és vulgárisak. Pl.: *„Figyelmetlen, csendességében is sok rosszszaságot elkövetni tudó gyerek. Olvasni szépen tud, de számtanból gyenge. Házi feladatát elvégzi és otthon is törődnek munkájával. Füzeteit eléggé rendben tartja, külseje is tiszta, rendes.”*

E néhány sor csak „regisztrálja” a gyermeket és csak mozaikokat tár fel a tanuló egészéből, anélkül, hogy az okokat mutatná be.

Mi az oka annak, hogy ilyen a tanuló?

A családlátogatási naplót ma már mindenütt rendszeresen vezetik. Sajnos, igazgatóink egy része nem fedezte fel, hogy a Nevelési Terv ismerete elősegítené a tanulókról készített feljegyzések tartalmasabbá tételét. Nem adnak feladatokat pl. a korcsoportjellemezés, vagy a nevelési követelmények áttanulmányozására és utána az adott tanuló jellemzésének újraírására. Ilyen módszerrel fel lehetne fedeztetni, hogy ha részletesebben ismernék a Nevelési Tervet, segítséget kapnának belőle: mit kell megfigyelni a tanuló életében és környezetében?

A tanulókról készített feljegyzéseket általában mindenütt egy külön füzetben vezetik. A füzet első lapjain az osztály, utána tanulóként és laponként az egyes tanulókat jellemzik. E füzetek rendszeres vezetése már komoly eredményként könyvelhető el. Sajnos azonban azt is meg kell állapítani, hogy a már elkészített feljegyzések fölött „megállt az idő”, „megmerevedett” az osztály és a tanuló egyaránt. Alig-alig található kiegészítő feljegyzés, ami az osztály, ill. a tanuló fejlődését, javulását, megváltozását mutatná. A „megmerevedés” azonban csak a tanuló pozitív vonásaira vonatkozik, mert a látott feljegyzések zöme csak a tanuló romlására és visszaesésére mutat. Ilyen és ehhez hasonló kiegészítések szerepelnek: „Óra alatt beszélt.” — „Házi feladatát nem készítette el.” — „Tegnap cigarettázní láttam.” — „Csavargott az utcán.” — „Engedély nélkül: volt moziban.”

Általános hiba, hogy az osztály jellemzése és a Nevelési Terv korcsoportjellemezése többé-kevésbé független egymástól. Ezért az osztályjellemezés nem mindig a lényegyet tartalmazza, mert sokan még nem tudják, hogy mit lehet és mit kell „látni” és vizsgálni osztályaikban.

4. A nevelési tényezők összehangolása

A nevelőmunka megtervezhetőségének gondolatában szinte minden nevelőnk hisz és ennek érdekében dolgozik. Következézetesen törekszenek a nevelőmunka megtervezésére, testületeinkben divattá vált a nevelésről beszélgetni, — sőt ma már gyakran előfordul, hogy a nevelőtestület kollektívája felelősségre vonja a mulasztó pedagógust. Pl.: „Nem voltál következetes!” Vagy a tsz megsegítése után: „Csoportod rosszul dolgozott, mert nem velük voltál, hanem a föld szélén sétálgattál.”

A Nevelési Terv végrehajtása közben a problémakörök egyre szélesednek, de vég-eredményben két irányban haladnak:

Nevelők:

Mi legyen a tervezés alapja?
Mit tervezzek?
Hogyan tervezzem?
Gyakorlatban mit tegyek?
Tevékenységet hogyan szervezzek?
Miben és hogyan támaszkodjak a szülőkre? A szaktanárookra?

Igazgatók:

Hogyan irányítsam?
Mit ellenőrzek és hogyan?
Hogyan koordináljam a munkát?
Mivel és hogyan fejlesszem a nevelőket?
Miben és hogyan támaszkodjak a társadalomra?

Mindkét esetben lélektani és pedagógiai ismeretek hiánya okozza a problémák jó részét. Igazgatóinknál a felnőtt-lélektani ismeretek hiánya egyre jobban kielezi a Nevelési Terv végrehajtásának problémáit. Sajnos iskoláink kevés lélektani és pedagógiai könyvvel rendelkeznek, s könyvek nélkül hiába akarjuk beindítani a „Heti egy óra lélektan tanulása” mozgalmat.

Az iskolák munkatervét általában és nagyjából ismerik a nevelők. Sajnos akadnak olyan iskolák, ahol a munkaterv „tabu”, a tantestület tagjai nem tudják, milyen feladatok szerepelnek benne. Felmérést végeztünk pl. az egyik iskolában: megkérdeztük a nevelőktől, hogy melyek az iskola legfontosabb munkatervi célkitűzései. (Hat feladat szerepelt a munkatervben.) Az irodában tartózkodó négy kartárs közül csak egyetlen egy tudott a hat munkatervi feladatból kettőt megemlíteni.

Az osztályfőnökök nevelési terve jórészt ollózás a Nevelési Terv anyagából. Maga az „ollózás” nem lenne probléma, ha egy-egy iskola nevelési szintje megfelelne az országos átlagnak, tehát a Nevelési Terv átlagszintjének. Kevesen tették csak meg, hogy a reális helyzetelemzés alapján pl. a 7. osztályban az 5. osztályos szintek megvalósítását tűzzék ki elérendő célul.

A nevelési tényezők összehangolása szempontjából több a törekvés, mint az eredmény. Vannak igazgatóink, akik kitűnően koordinálják a munkát az iskolán belül és sikeresen keresik az utakat a szülők és a társadalom érdekelte tételére a kollektív nevelőmunkában. A szülők részére szóló előadást a Nevelési Tervről és a tervszerű nevelésről minden községben megtartották.

Az iskolai és az úttörő munkaterv közötti összhang és az egymásra épülés általában jó, sok igazgatónk következetesen ellenőrzi és szorgalmazza az úttörő-munkaterv feladatainak végrehajtását. Néhány iskolában még ennél tovább is mentek: sikerült megteremteni az iskolai munkaterv — úttörő munkaterv — osztályfőnöki munkaterv hármasságát.

Németh Zoltán Szekszárd

A GYENGÉN OLVASÓ TANULÓKRÓL*

Bizonytal sokan vagyunk, akiknek gondot okoz a gyengén olvasó gyermek. Az ilyen tanuló erősen zavarhatja egy-egy tanulócsoporthat munkáját. A felső tagozaton nemcsak a magyar szakosok problémája ez. Különösen akkor vetődik fel ez a kérdés, amikor a nevelő a gyenge felkészülés okait kutatja. A gyengén olvasó gyermek számára a tanulás is fokozott nehézséget jelent.

* A cikket a példás hivatáasserzetettel végzett nevelői munka dokumentumaként közöljük. — Szerk.

Még kezdő nevelő koromban feltűnt, hogy az V—VI. osztályban is voltak egészen gyengén olvasó gyermekek. Szerettem volna segíteni ezeken a tanulókon, s ezért több éven át foglalkoztam olvasási készségük fejlesztésével. Mások tapasztalata iránt is érdeklődtem. Többek között azzal is próbálkoztam, hogy sok verset tanítottam ezekkel a gyerekekkel. Arra gondoltam ugyanis, hogy sokszor el kell olvasniuk a szöveget ahhoz, hogy könyv nélkül megtanulhassák. Az eredményt ebben az esetben a sok gyakorlástól vártam. Ez a módszer sem vezetett a kívánt eredményre. Feltételeztem ezért a versek viszonylagos rövid szövege mint látási inger nem mozgósította kellő-